

Лозарството в България – състояние, перспективи и фитосанитарни проблеми

Автор(и): проф. д-р Борис Наков, Аграрен университет Пловдив; проф. д.с.н. Венелин Ройчев, Аграрен университет, Пловдив

Дата: 25.02.2019 *Брой:* 2/2019

Лозарството, независимо от превратностите в развитието на земеделието в България, винаги е бил един рентабилен подотрасъл на селското стопанство. Тази значимост във времето се дължи предимно на спецификата и особеностите в производството и преработката на грозде, свързани с историята, религията, традициите, законодателството, географското местоположение и почвено-климатичните условия на страната и региона, както и на диетичните и лечебни качества на гроздето и виното.

Един от големите ежегодни проблеми в лозарството е опазването на реколтата от болести и неприятели. През последните 15-20 години фитосанитарната обстановка в лозовите агроценози е усложнена.

Перманентно се разпространяват и нанасят загуби на реколтата познатите на практиката “стари болести”: мана (*Plasmopara viticola*), брашнеста мана (*Uncinula necator*), сиво гниене (*Botrytis cinerea*). През последните години се появиха и нови, силно вредоносни патогени, причинители на екскориозата (*Phomopsis viticola*) и на еутипиозата (*Eutypa armeniacae*).

Здравното състояние на лозовите насаждения, сега и в бъдеще, налага да се провеждат комплексни мероприятия - организационни и агротехнически, като:

Избор на място. Обикновено при избора на терени за нови насаждения не се спазват биологичните и екологичните потребности на лозата към условията на средата. Нови лозя се създават на мястото на стари насаждения и на нови терени, без да е изследван здравният статус на почвата за нематоди, които са разпространители/вектори на вирусните болести и за наличие на зараза (особено при бракувани лозови полета и горски насаждения) от бактериен рак.

При производство на лозов посадъчен материал, за стратификацията се използват стърготини от горски видове, които не са стерилизирани. В последните години в горските насаждения се разпространи нова фитопатогенна флора от клас **Oomycetes** – тук спадат и причинителите на фитофторови заболявания по растенията. По присадените лозички с прояви на загиване (мокро гниене) /субстрат със специфични симптоми за тези патогени, при изолиране върху хранителни среди се откриваха структури, характерни за тази група патогени.

У нас е установена и гъбата *Rhizoctonia solani*, която също се открива в заразени стърготини, и при стратификация на присадените лозички дава симптоми.

С посадъчния материал са внесени и фитоплазми, причинители на столбур, които се разпространяват с цикади и чрез присаждане.

В литературата, като особено вредоносен патоген по лозата се съобщава бактерията ***Xylella fastidiosa*.** Има опасност да се внесе у нас с посадъчния материал (според проф. Маленин, тя се среща у нас).

За опазване на лозовата реколта от болести основно се разчита и до голяма степен се надценяват възможностите на химичния метод. До средата на миналия век основно борбата се извеждаше с мед- и сяра- съдържащи фунгициди. След 1950 г. в практиката широко се внедриха синтетичните (цинебни, манебни, каптанови и с други активни вещества) фунгициди. Те изместиха мед-съдържащите препарати, които имат тесен спектър на действие, по-къс период на последствие, лесно се измиват, но не са

токсични за растенията. Широко внедрените в практиката циневни препарати се оказа, че стимулират развитието на брашнестата мана, която за кратко време се разпространи, освен в районите на Черно море и Дунава, така и в цялата страна.

След 1970 г. на пазара се появиха и химиотерапевтичните (лекуващи) фунгициди, които имат широк спектър на действие, но при продължителна и неправилна употреба, патогените бързо придобиват резистентност към тях.

Не се разработват и прилагат алтернативни подходи за борба с болестите. Не се извършват или се подценяват важни звена от технологията за отглеждане на лозата. Научните проучвания у нас и в чужбина показват положителни резултати, когато се провеждат зелените операции. Например, при просветляване, премахване на листата около грозда при формиране на ресата, нападението от сиво гниене и брашнеста мана е по-ниско в границите от 5,30% до 20%, в сравнение с контролите.

Химичната борба не винаги се провежда в съответствие с биологичните особености на патогените и критичните фенофази от развитие на растенията. Например, причинителят на брашнестата мана се запазва в пъпките на лозата, като мицел, а на ексориозата в първите от 1 до 4 междувъзлия, и това налага да се провеждат третираня още във фенофаза леторасъл с размери 2 - 4 см. Друг пример е цъфтежната форма на сивото гниене, която налага да се проведе третиране по време на цъфтежа.

Биологичните възможности на лозата и защитните реакции към патогените се увеличават, когато се провеждат комплексни мероприятия - избор на терени, балансирано торене, напояване, сортова структура и др. В настоящия момент изборът на сорт се определя от реализацията на продукцията на пазара, без да се отчита устойчивостта му към патогенната флора.